

Ministerieel besluit tot voorlopige opheffing van de bescherming als monument en als dorpsgezicht van de Schaliënmolen met omgeving in Tessenderlo

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.1, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.3 tot en met 6.2.5;

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de opheffing van de bescherming als monument en als dorpsgezicht werden onderzocht;
- de bevindingen van het onderzoek zijn opgenomen in een opheffingsdossier;
- het advies over de opheffing van de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 15 april 2022;
- de behandeling van het advies is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

De windmolen Schaliënmolen, een korenmolen uit het tweede kwart van de 19de eeuw, werd beschermd als monument bij koninklijk besluit van 23 oktober 1981, omwille van de industrieel-archeologische waarde. In hetzelfde besluit werd de molen met omgeving beschermd als dorpsgezicht omwille van de industrieel-archeologische en historische waarde. Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 5 februari 1982.

De industrieel-archeologische waarde van de Schaliënmolen werd gemotiveerd vanuit het molentype, een houten achtkante bovenkruier. Dit molentype wordt beschouwd als een technisch hoogtepunt van de molenbouw en sluit aan bij een in Nederland beter bekend model. In Vlaanderen bleven slechts drie exemplaren bewaard. De achtkantige korenmolen was met name typerend voor de Kempen en het westen van Limburg. Het stijl- en regelwerk van de Schaliënmolen is representatief voor Vlaamse achtkanters maar de molen onderscheidde zich wel door het rollenkruierwerk, aangezien de meeste achtkanters waaronder de twee andere bewaarde exemplaren, zetelkruierwerk bezaten.

In het beschermingsdossier van de molen werd naast deze typologische waarde ook de samenhang met de goed bewaarde molenaarswoning van 1880 (een typisch Kempisch

molenaarsbedrijf) aangehaald, wat vandaag onder het criterium context(waarde) zou worden gevat. Ten slotte werd de industrieel-archeologische waarde van de molen als monument ook gemotiveerd door te verwijzen naar de bereidheid van de eigenaren om deze molen in werking te stellen.

De industrieel-archeologische waarde van het dorpsgezicht werd gemotiveerd door de windvang maar de afbakening is hiervoor ontoereikend: aan de west- en zuidwestzijde van de molen, de overheersende windrichting, is amper een dertigtal meter beschermd. In het beschermingsdossier werd aangegeven dat het zuidwestelijk deel van het molenbiotoop nog in een latere fase zou worden beschermd maar dit is nooit gebeurd.

Bij de historische waarde van het dorpsgezicht werd verwezen naar zowel open heidegebied als een agrarisch-landelijk karakter en het molenlandschap (met onder andere de belt en de molenaarswoning). Deze landschapskenmerken waren op moment van bescherming nog herkenbaar maar stonden al onder druk van opschietende bomen en geplande verkavelingen.

Artikel 6.2.1, 1° van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 stelt dat de Vlaamse Regering een besluit tot definitieve bescherming geheel of gedeeltelijk kan wijzigen of opheffen als de erfgoedwaarden van het beschermde goed onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan. De erfgoedwaarden van de Schaliën molen met omgeving in Tessenderlo zijn onherstelbaar aangetast. Dit geldt zowel voor de industrieel-archeologische waarde van het monument als voor de industrieel-archeologische waarde en historische waarde van het dorpsgezicht.

De molen zelf was op moment van bescherming in 1981 al in een slechte bouwfysische toestand maar deze toestand verslechterde de daaropvolgende decennia nog in die mate dat in 2004 een demontage noodzakelijk bleek. Op 17 mei 2004 werd een vergunning verleend tot demontage en opslag van de herbruikbare en maatgevende onderdelen op het perceel, bekend ten kadaster als: Tessenderlo, 3de afdeling, sectie C, perceelnummer 1412/H (heden 1412/S). Sindsdien is de bouwfysische toestand van de molenonderdelen zodanig aangetast dat de molen materieel als bijna volledig verloren kan worden beschouwd. Door de aantasting en het verlies van de erfgoedkenmerken en -elementen is herstel enkel mogelijk door een volledige reconstructie met nieuwe materialen.

Daarenboven is het oorspronkelijk molenbiotoop verloren gegaan door bebouwing en bebouwing wat de werking als windmaalvaardige molen – cruciaal voor het behoud en de erfgoedwaarde – onmogelijk maakt. Ook de molenaarswoning die bijdroeg tot de contextwaarde van de molen op het moment van bescherming, is ondertussen ingrijpend verbouwd.

De historische waarde en industrieel-archeologische erfgoedwaarden van het dorpsgezicht zijn ook onherstelbaar aangetast, met name door bebouwing, bebouwing en verbouwing. Deze omgeving kan niet langer de nodige windvang garanderen om een houten windmolen van dit type te doen malen. Binnen de afbakening van het beschermde dorpsgezicht is het open heidelandschap ten oosten van de windmolen sinds de bescherming vervangen door lintbebouwing en bos. Dit wordt vandaag ook aangeduid als gebied waar geen archeologie te verwachten valt, wat er op wijst dat de bodem ingrijpend verstoord is. Daarnaast zijn ten noorden, noordoosten en zuidoosten van de molen open graslanden vervangen door bos. De historische landschapskenmerken die op het moment van bescherming in 1981 al onder druk stonden, zijn dus niet meer herkenbaar.

De bescherming van de windmolen Schaliën molen met omgeving in Tessenderlo, als monument en als dorpsgezicht wordt opgeheven omdat de erfgoedwaarden van het beschermde goed onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. Het koninklijk besluit van 23 oktober 1981 houdende de bescherming als monument van de houten windmolen te Engsbergen en de bescherming als dorpsgezicht van de houten windmolen te Engsbergen met zijn omgeving, gelegen in Tessenderlo, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 5 februari 1982, wordt voorlopig geheel opgeheven.

Art. 2. Het als monument beschermde goed, windmolen Schaliën molen, Achterheide zonder nummer in Tessenderlo, waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven bevindt zich op het perceel met de volgende kadastrale gegevens: Tessenderlo, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 1137/G. (In het oorspronkelijke beschermingsbesluit van 23 oktober 1981 wordt dit kadastraal omschreven als: Tessenderlo, sectie D, perceelnummer 1137 G.)

Het als dorpsgezicht beschermde goed, windmolen Schaliën molen met omgeving, Achterheide 8, 8A en zonder nummer, Engsbergseweg 238, 242, 246, 248, 250, 252, 254, 256, 260, 179, 181, 183, 185, 187, 189, 191, 193, 195, 197, 199 en zonder nummer, Heuvelken 2, 3, 4 en zonder nummer en Prinsenbos 67 in Tessenderlo, waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven bevindt zich op de percelen met de volgende kadastrale gegevens: Tessenderlo, 4de afdeling, sectie D, perceelnummers 1127/N3 1127/X2, 1127/Y2 (deel), 1132/A2, 1132/N, 1132/P, 1132/R, 1132/S, 1132/T, 1132/V, 1132/W, 1132/X, 1132/Z, 1132/2B2, 1132/2C2, 1132/2K, 1132/2L, 1132/2M, 1132/2R, 1132/2T, 1132/2V, 1132/2W, 1132/2X, 1132/2Y, 1137/A2, 1137/B2, 1137/C2, 1137/G, 1137/R, 1137/S, 1137/T, 1137/X, 1137/Z, 1137/3D, 1137/3E, 1137/3F, 1138/A, 1139/B, 1140/2, 1141/A, 1142, 1143/A, 1144, 1145/D, 1145/E, 1145/F, 1145/K, 1146/D, 1147/A, 1148/F, 1149/C, 1149/D en deel van het openbaar domein (Engsbergseweg).

Het plan met de aflijning en de plaats van de aanplakking van het bericht over het openbaar onderzoek is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het beschermde onroerend goed waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven, wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE